

Noi documente privind activitatea tipografică a lui Gheorghe Asachi

Mihail Kogălniceanu, în memoriul adresat Sfatului Administrativ, la 1 noiembrie 1839, arăta că „în vremurile trecute Moldova au avut șapte tipografii, care s-au ținut, au lucrat, au tipărit multe cărți folositoare, fără privilegiu, fără monopol. De s-ar fi aflat oameni cari ar fi vrut să așeze o a opta, o a noua tipografie, sigur că nimeni nu i-ar fi oprit”¹. Și într-adevăr, când s-a găsit acest om, în persoana lui Gheorghe Asachi, numeni nu s-a opus, deoarece se simțea nevoia unui institut tipografic care să răspundă cerințelor culturale ale țării, să scoată și tipărituri laice, cu desene mai libere și mai apropiate de natură decât arhaicele gravuri în lemn care împodobeau paginile cărților bisericești tipărite la Mitropolie sau Mănăstirea Neamțului².

Gheorghe Asachi, primul conducător al Arhivei Statului din Iași, om cu deosebită cultură artistică și fin înțelegător al frumosului, datorită serviciilor mari pe care le făcuse culturii românești, precum și prestigiul său personal, a reușit să obțină, prin privilegiul domnesc din 23 decembrie 1830, dreptul de a înființa „o tipo-litografie a sa pentru sporirea luminărei patriei”³, unde se vor tipări timp de câteva decenii periodicele și lucrările sale, publicațiile oficiale, dărilor de seamă asupra școlilor, cărților școlare și de popularizare, tablourile istorice, hărțile etc.

Referindu-se la înființarea acestui institut, Mihail Kogălniceanu, peste 19 ani, scria: „La anul 1830, cînd civilizația și sănătoasele idei au început să se împrăstie în toate clasele, cînd făcătoarele de bine principii a economiei politice se înțelegea și pe la noi, ... tocma atunci dumnealui aga Asachi au dobîndit un privilegiu prin care, afară de o tipografie a Departamentului din Lăuntru și alta a școalelor, orice altă tipografie nouă era oprită în Principat în vreme de 15 ani”⁴.

Din cauza lipsei de material și meșteri, abia la 1 ianuarie 1832 apare sub teascurile noului institut, prima tipăritură, și anume „Albina românească”. Pînă la acea dată, „Albina românească”, cea dintîi foaie periodică din Moldova, pentru răspîndirea de informații asupra marilor evenimente, pentru popularizarea culturii, a științelor și a actelor în popor, a fost tipărită la Mi-

¹ Iată ce spune Mihail Kogălniceanu în memoriul menționat: „Sunt acum 327 de ani de cînd meștesugulii tipografiei s-au introdus în Principatul nostru, adică la anul 1512, sub domnia lui Bogdan Vodă, fiul marchii Ștefan. În acel an, au ieșit la lumină în Moldova cea mai bună biblie slovenească care, după mărturisirea lui Caramzin, se afla tipărită. De atunci s-au așezat, mai ales în Iași, deosebite tipografii. Fericitul Vasile Vodă au alcătuit în mănăstirea Trisfetitelor, la anul 1640, o tipografie Românească în care s-au tipărit și pravila acestui domn. La 1650, învățatul mitropolit Dosoftei au așezat tipografie Mitropoliei care stă pînă astăzi. La 1760 călugărul Duca Stoicovici, tipograf de la Tasos, au așezat o a treia tipografie particularnică. La 1812 o societate au așezat și vestita tipografie elenească, cunoscută în toată Europa și care s-au dărimat la 1821. Tipografiile s-au împrăștiat însuși prin ținuturi. Tot acel tipograf Stoicovici, carele la 1750, au așezat în Iași o tipografie particularnică, au fost alcătuitoare și a tipografiei din Mănăstir a Neamțului. În sfîrșit, pe la 1744, prea sfinția sa Kir Varlaam, episcopul de Rădăuți, au așezat și în episcopia sa o tipografie românească, care au ținut pînă la darea Bucovinei”.

(Arh. St. Iași, fond Secretariatul de Stat, dosar 650/1839, f. 79).

² Remus Niclescu, *Gheorghe Asachi și începuturile litografiei în Moldova*, în „Studii și cercetări de bibliografie”, I, 1955, p. 81.

³ Arh. St. Iași, fond Secretariatul de Stat, dosar 650/1839, f. 1.

⁴ Ibidem, f. 9—10.

tropolie. În primul an s-au tipărit două cărți: Seculescu, „Înțiile cunoștințe de litere și idei” și „Istoria Rusiei”, vol. II a lui Ivan Candanov, tradusă de Gheorghe Asachi.

Litografia a început să lucreze din noiembrie 1832, sub conducerea tehnică a lui Dimitrie Contoleos Romanos, meșter artistic fiind Friederich Hoffman ⁵. Acest eveniment a fost anunțat prin „Albina românească”, la 3 noiembrie, în felul următor: „Dorind a îndeplini în patrie ramurile folositoare învățăturii și măestrii, am așezat acum înțiia dată în Eși o litografie, în care se fac: hărți, planuri, portreturi, desene, note de muzică, regestruri, condici, facturi, praizcuranturi și palete negustorești, bilete de vizite și tot felul de asemenea lucrări tipografice în feluri limbi” ⁶.

De la început, teascurile tipografiei au fost așezate în casele vornicului Iordache Drăghici, care dispunea de „unul din cele mai frumoase tipuri de arhitectură apuseană, aduse tocmai de Asachi la începutul veacului trecut” ⁷; în 1834 tipografia se mută într-o clădire nouă, proprietatea lui Gheorghe Asachi ⁸.

⁵ Nicolae Iorga, *Gheorghe Asachi ca tipograf și editor după „Catalogul” lui din 1847*, București, 1912, p. 2.

⁶ „Albina Românească”, IV (1832—1833), p. 345—346.

⁷ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 5.

⁸ *Uricariul*, IX, Iași, 1887, p. 114, în notă.

Gheorghe Asachi a editat în tipografia sa și a condus periodicele: „Albina românească” (1829—1849) cu suplimentul literar „Alăuta românească” (1837—1838) sau „Arhiva Albinei pentru arheologia română și industrie” (1845—1847); „Gazeta de Moldova” (1850—1858) cu foiletonul literar „Albina românească”; „Patria” (1858—1859) cu foiletonul literar „Albina română”; „Buletin, foaie oficială (1833—1862), „Foaie sătească” (1834—1840; 1846—1851); „Icoana lumii” (1840—1846; 1865—1866); „Calendarul pentru români cu „Almanah pentru învățătură și petreceri” (1847—1870); foi volante etc.

A editat, de asemenea, o serie de lucrări care au „contribuit la deșteptarea spiritului național și la răspîndirea cunoștințelor folositoare, dintre care n-au lipsit și acelea pentru tragera neamului român”⁹. În acest sens, amintim foaia periodică „Spicuitorul moldo-român, jurnal științific, literar și industrial” (Le glaneur moldovalaque, journal scientifique, litteraire et industriel), care, după cum arată Gheorghe Asachi la 10 octombrie 1840, într-o scrisoare adresată Secretariatului de Stat, „va cuprinde și relații speciale despre comerțul Moldovei, ca prin acest canal să se împărtășească străinii negustoriei și industriei de lucrarea acestui ram pe care razămă fericirea Principatului”¹⁰. Foaia urma să apară odată pe lună, paralel publicîndu-se în limba franceză și română „Buletinul de comerț și industrie”.

Un însemnat instrument de progres cultural l-au constituit calendarele. Primul număr din acestea apare în 1835 sub titlul: „Calendari nou pe anul 1835 (Almanac de Jassy pour l'annee, 1835) Eși, în tipografia Albinei”. Acest număr cuprinde, pe lângă material calendaristic cu etimologia numelor zilelor săptămîinii, și extrase din geografia fizică (știri despre rasele omenești), în limbile franceză germană și română. La 1841 „Calendarul nou” este editat sub un format mai mic, în limba română, cuprinzînd: genealogia celor mai însemnați domnitori, vredniciile duhovnicești a sfinților bisericii ortodoxe, bilciurile din toate ținuturile românești, note de economie și igienă și cugetări, însoțite de versurile: „Ca în ziua de pe urmă mi s-au însemnat / Să pot zice că-n viață un grăunte am semănat”¹¹.

Gheorghe Asachi a primit dreptul de a tipări, încă de la început, toate cărțile școlare. La 18 august 1848, Epitropia Școalelor reînnoiește dreptul de a tipări „cărțile și foile periodice ce s-aru socoti a se publica în orice limbă pentru luminarea junimei în termen” pînă la 4 aprilie 1857, cu condiția ca „tipări-turile să fie pururea după așezămînt, cu hîrtie bună, cu litere citețe și cu prețul cit se poate mai măsurat”¹².

Dintre lucrările litografice în Institutul Albinei „după desemi în sobru” și corectul stil italian, pseudoclasic, al timpului, pe care Asachi îl învățase la fața locului chiar în anii săi de ucenicie”¹³, și care au fost primite cu un deosebit interes, amintim: Mama lui Ștefan cel Mare al Moldovei; Ștefan cel Mare al Moldovei cuvîntează al său testament politic la anul 1504; Vasile Lupu; Alexandru cel Bun, domn al Moldovei luînd coroana și mantia din mîna solilor împăratului Ioan Paleologul; Dochia și Traian; Bătălia de la Baia din 1467

⁹ *Autobiografia lui Gheorghe Asachi*, f. 1., f. a., p. 17.

¹⁰ Arh. St. Iași, fond Secretariatul de Stat, dosar 650/1839, f. 145.

¹¹ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 5.

¹² Arh. St. Iași, colecția Documente, DLI/35, f. 8.

¹³ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 3.

în care Ștefan cel Mare învinge armia ungarilor și rănește pe marele crai Matei Corvinus etc.

După cum se vede, Gheorghe Asachi s-a interesat, în primul rînd, de pictura istorică, multiplicînd multe compoziții inspirate din istoria națională. De fapt, în concepția sa, „arta era destinată să îndeplinească o misiune educativă, să contribuie la luminarea compatrioților”¹⁴.

În 1839 Institutul Albinei a trecut prin momente grele, deoarece, începînd cu luna aprilie, Sfatul Administrativ a aprobat lui Mihai Kogălniceanu dreptul de a edita „Foaia satească”, „pînă la închiderea privilegiului ce are, domnia sa aga Asachi, pentru particularica tipografie a Albinei”¹⁵. „Foaia satească” a fost editată în perioada 7 aprilie 1840 — 16 decembrie 1845 și tipărită la Mitropolie, ceea ce a dus la scăderea venitului institutului Albinei, deoarece suma de aproximativ 30.000 lei ce reprezenta încasările de la sate, pentru acest periodic, precum și subvenția de 6.000 lei din partea statului constituiau beneficii ale lui Mihail Kogălniceanu.

Totuși, Ocîrmuirea, avînd în vedere că Gheorghe Asachi „au jertfit ne-cruțate ostenele în folosul tinerimii și a literaturii naționale” și pentru că în caz contrar tipografia acestuia ar fi „amenințată în existența ei”, hotărăște să-i acorde și pe mai departe „ajutor și sprijin”¹⁶. Prin ofisul domnesc din 30 noiembrie 1839, se interzice înființarea altei tipografii pînă la expirarea privilegiului acordat lui Gheorghe Asachi. De asemenea, el a obținut un contract avantajos pentru continuarea editării „Buletinului”, confirmîndu-i-se, totodată, vechiul privilegiu. Începînd cu 2 iunie 1846, Gheorghe Asachi obține din nou dreptul de a edita „Foaia satească” (în perioada 26 decembrie 1845 — 2 iunie 1846 acest privilegiu l-a avut C. Rolla).

Nevoia de hîrtie pentru buna funcționare a institutului l-a determinat pe Gheorghe Asachi, „răzimat de un privilegiu de ușurință a cumpărării materiei prime de furnizare a cancelariilor, de monopol pe 12 ani și de scutiri de biruri a personalului”¹⁷, să înființeze prima fabrică de hîrtie din țara noastră. Fabrica, construită cu material adus de la Viena, a fost ridicată pe proprietatea lui de la Petrova, lingă Piatra Neamț, și a început să funcționeze la 1 noiembrie 1841¹⁸.

Prin construirea acestei fabrici, Gheorghe Asachi „a deșteptat industria națională, însă și dărămarea stării sale financiare”¹⁹, ceea ce a avut urmări negative și asupra tipografiei. Într-adevăr, începînd cu 1847, situația lui materială s-a înrăutățit, la aceasta contribuind și faptul că, în virtutea noului contract încheiat cu Ocîrmuirea, prin care s-a obligat ca pe „curgerea de 10 ani” să „tipărească actele guvernului și nu mai puțin foile oficiale”²⁰, a fost nevoit să scadă la jumătate prețul „Foilor satești”. Referindu-se la situația financiară precară, Gheorghe Asachi, într-un memoriu adresat la 12

¹⁴ Remus Niculescu, *op. cit.*, p. 82.

¹⁵ Arh. St. Iași, fond Secretariatul de Stat, dosar 650/1839, f. 100.

¹⁶ G. Zane, *O concurență tipografică și o polemică literară între M. Kogălniceanu și Gh. Asachi*, București, 1941, p. 6.

¹⁷ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 6.

¹⁸ Gh. Ungureanu, *Fabrica de hîrtie a lui Gh. Asachi de la Petrodava*, în *Anuarul liceului „Petru Rareș”, Piatra Neamț, 1933—1934*, p. 83.

¹⁹ *Autobiografia lui Gheorghe Asachi*, p. 17.

²⁰ Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice al Moldovei, dosar 248/1853, f. 1.

februarie 1850 domnului, arăta: „Cumpărînd hirtie pe socoteala mea, mi s-a adus o pagubă de 1500 galbeni și alcătuirea ce s-a făcut prin scăderea prețurilor Foilor sătești și prin îndatorirea a înzeștra pe Ocîrmuire cu tipografie, au fost numai sarcina mea fără a produce rezultatul pentru care am făcut asemenea fabrici, încît astă năpastă din partea Visteriei amenința ruina avutului meu adunat prin osteneală timp de 37 ani”²¹.

Avînd în vedere situația materială grea în care se afla și faptul că institutul, „după ce în 17 ani a ființei sale a conlucrat către luminarea națională”, trebuie, „și în viitorime a răspunde chemării sale”, ceea ce cere „înstruirea și altor puteri morale și materiale”, Gheorghe Asachi, a propus, la 10 noiembrie 1849, Departamentului Averilor Bisericești și al Învățăturilor Publice, ca institutul să treacă, cu toate drepturile și veniturile sale, în proprietatea unei asociații de acționari pe termenul în care se află stabilit în contract cu Ocîrmuirea²². Departamentul a fost de acord, cerînd totodată, la 11 decembrie 1849, permisiunea domnitorului ca la această asociație să participe și Casa Școalelor cu două acțiuni²³.

La 12 februarie 1850, în jalba adresată Sfatului Administrativ, Gheorghe Asachi a propus ca „tot institutul tipo-litografic să treacă în proprietatea Casei Școalelor”, în schimbul unei mici despăgubiri „a perderilor însemnătoare” ce i s-au adus în cursul anilor din partea administrației. De asemenea, cere ca să se desființeze „condiția contractului, jignit prin carele” s-a „îndatorit a da Departamentului teacuri”. Prin aceasta, arăta el în încheiere, va fi scutit de a lăsa familiei „spre moștenire lacrimi și compatrioților poate un motiv de compătimire”²⁴.

În același an, la 22 martie, Gheorghe Asachi, adresează o jalbă domnitorului prin care îi aduce la cunoștință nerespectarea contractului din 1847 de către Visterie, ceea ce „amenință ruina avutului „său adunat prin osteneală timp de 37 ani.” De asemenea, roagă pe domnitor a orîndui oarecare măsuri prin care institutul cel însemnat tipo-litografic, folositor țării atît după a sale lucrări oficiale, cum și după țintirea morală prin vre-o combinație, să poată urma menirii sale”, și ca în liniste să consființeze „rămășița zilelor în îndeletniciri de vre un folos patriei”²⁵.

Cele două jalbe au fost analizate la 11 august 1850 de către Secretariatul de Stat, hotărîndu-se ca Departamentul Averilor Bisericești și al Învățăturilor Publice să primească „întreaga tipografie și litografie d-sale postelnicu Asachi cu înzeștrările după anume inventare”, după ce acesta va îndeplini clauzele contractului încheiat cu Ocîrmuirea și va plăti pe creditori²⁶. Această hotărîre nu va fi tradusă însă în practică, Gheorghe Asachi fiind obligat, în temeiul pravilei votate de Divanul Obștesc la 1 iunie 1851 și încuviințată de domn, „a publica pe ficcare lună gratis cîte jumătate coală adaos extraordinar cuprinzătoare numai de cele ce se ating de învățătura morală și economică a sătenilor, precum și de prețurile cuvenite”²⁷. La 3 fe-

²¹ Idem, dos. 198/1849, f. 10.

²² Ibidem, f. 1.

²³ Ibidem, f. 5.

²⁴ Ibidem, f. 12.

²⁵ Ibidem, f. 10.

²⁶ Ibidem, f. 9.

²⁷ Ibidem, dosar 248/1853, f. 1.

bruarie 1853 înaintează Departamentului Treburilor Dinăuntru un exemplar din noul periodic „Săteanul”. Totodată, Departamentul a poruncit ispravnicilor „ca asemenea foi să fie întotdeauna citite de către locuitori”²⁸.

Institutul Albinei a continuat să funcționeze, în baza pravilei din 1 iunie 1851, pînă în anul 1862, cînd, luîndu-i-se dreptul de a edita „Foaia oficială”, a fost „osîndit la neprelucrare”²⁹. Totuși, prodigioasa lui activitate culturală i-a fost recunoscută, în 1868 Corpurile Legiuitoare votînd o recompensă națională de 2000 lei vechi, lunar „pentru însemnatele servicii aduse țării de la 1813 la 1862”³⁰.

Gheorghe Asachi a rămas însă, așa după cum spune Nicolae Iorga, pînă la sfîrșitul vieții sale tipograf, în epoca Unirii avînd conducerea Direcției Tipografiei Statului³¹. Institutul Albinei și-a desfășurat activitatea pînă în 1875, cei din urmă șase ani fiind sub administrația colonelului Alecu Asachi³².

TRAIAN RUS

1848 noiembrie 10, Iași, Scrisoarea lui Gheorghe Asachi către Departamentul Averilor Bisericești și al Învățăturilor Publice, prin care propune trecerea Institutului Albinei în proprietatea unei asociații.

Institutul tipo-litografic pe care l-am organizat și parte din nou am introdus din Moldova, după ce în 17 ani a ființei sale a conlucrat către luminarea națională avînd și în viitorime a răspunde chemării sale, cere întrunirea și altor puteri morale și materiale. Întru încrederea de a afla în sinul patriei bărbați cu sentimente binevoitoare pentru asemenea scop mintuitoriu, am propus a încredința tot institutul, cu dreptățile și veniturile sale, unei asociații pe termen în care se află lucrători contracturile mele cu ocîrmuirea. Apoi, fiindcă partea esențială a onor. Departament cultura națională, răspîndirea cărților folositoare și eftine precum și îmbunătățirea tipografiei Sf. Mitropoliei, plinirea acestui scop se va înlesni mai nimerit împărtășindu-se de această asociație care asigură pre lingă alt le și folosuri materiale asociațiilor, după cum onor. Depart. se va putea încredința din programa alăturată.

G. Asaki

Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice al Moldovei dosar 198/1849, f. 1. Orig.

1850 februarie 12, Iași. Petiția lui Gheorghe Asachi către Sfatul Administrativ, prin care propune ca Institutul Albinei să devină, în schimbul unei despăgubiri, proprietatea Casei Școlare.

Luminata rezoluție a prea înălțatului domn pusă în 22 martie trecut, pe a me petiție recomandază onoratului Sfat a lua în băgare de samă propunerile mele și cu a sa socotință a le supune Î[n]ălțimii) Sale spre a putea însă judeca despre nevoia și dreptatea propunerilor mele mai înainte rog a se încredința că starea critică ce am expus-o în a mea petiție se trage numai din jignirea drepturilor ce guvernul mi le-au fost asigurat spre împlinirea unor lucrări întreprinse în favorul culturii și a industriei naționale și anume:

1. Privilegiul dat acestui întiu institut tipo-litografic introdus de mine în Moldova, ce cu sfințenie a avea să fie pînă la anul 1847, prin anaforarea Sfatului din martie 1840 s-au desființat cu deschiderea unei alte tipografii și litografii.

²⁸ Ibidem, f. 6.

²⁹ Gheorghe Asachi, *Notiță biografică*, f. 1., f. a., p. 18.

³⁰ „Progresul”, 1869, nr. 88.

³¹ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 7.

³² E. Lovinescu, *Gheorghe Asachi, viața și opera lui*, București, 1927, p. 205.

2. Tipărirea Foi Sătene date mii prin contract din 15 martie 1839 sub condiție a o urma pină la înființarea tipografiei Depart(amentului) din Năuntru și care neintrerupt s-ar fi tipărit la acest institut pină acum și s-au luat după un an de zile, cînd lipsit de acel venit nevoit am fost a imprumuta cu grea dobîndă o samă de bani pentru săvîrșirea fabricii de hîrtie cari o începusăm numai pe temeiul consumării cii mari de hîrtie care o începusăm întrebuințate la foile ofiiciali a venitului cea asigura a lor tipărire.

3. Desființarea articolului trei din contractu ce la 1 april 1847 am încheiat cu guvernul pentru de noi tipărire a celor foi ofiicale prin acel contract spre ușurarea locuitorilor au scăzută la jumătate prețul foilor ce să plătesc de către sate și la săvîrșirea termenului acelu contract m-am îndoit a da Depart(amentului) din Lăuntru fără a lui cheltuială o tipografie și litografie toate aceste sub expresă condiție rostită în acel contract prin art. 3 litera i a mi se plăti din Visterie anticipat la fiecare șasă luni samă cuvinită pentru lucrările ocîrmuirii ca după jertvele făcute prin această alcătuire favorabiă statului să potu cu plata anticipată agiutora lucrarea, fabricii, cel întii așezămînt de industrii în țară ce este spre folosul material a statului, prin care pină acum s-au împuținat inportația hirtii străine cel puțin la 150.000 mii lei pe an putînd această fabrică să producă de patru ori mai multă hirtii, și prin urmare a mai înpuțina exportația banilor. Dar nu numa că această decăpitenii condiție nu s-au păzit ci încă art. al 3-lea a contractului privitori de tipărirea adaosurilor extraordinare la Foia Sătenească arbitrarii s-au desființat, scăzînd și prin această călcare un vinit de vreo 30 adăngiri pe an întemeiet pe acel contract și pre neurmata trebuință a instanților și pentru care ele fac necontenite reclamații și în sfîrșit.

4. Plata neregulată a banilor prin contract hotărît pentru hirtie pe la instanțe și anume a unei sume mai însemnătare ce pe acel tînci avea a mi se da la întii aprilie 1848 și abea peste un an s-a numărât încît și primi aceasta s-a paralizat lucrările fabricii de hirtie și s-a dat instanțelor rîlele a cumpăra pe contul meu hirtie cu prețuri încărcate încît prin toate acestea mi s-au adus o perdere cel puțin de 6000 galbeni.

Toate acestea ce se pot adeveri prin acturi și condicele Visteriei au zădărnicit nădejdea ce o aveam ca după consființarea vieții mele din slujba patriei să pot cîștiga în bătrînețe un trai mai liniștit.

Întru încredințare că onorat Sfat împărtășește mărturisirea cea onorabilă ce pre aceste a binevoit a ști despre slujbelc îndelungate ce m-am sirguit a consfinți în folosul patriei spre a nu fie eu jertfa împregiurărilor expuși și pe soarta mea în epoca unei drepte domnii în loc a fi altora de indemn să nu-i abată de la credincioasa datoric, cu toată cuvința supun ocîrmătoarele măsuri folositoare statului și vindecătoare poziției mele.

După ce precum este obștește știut numai prin a mea sirguință am descoperit drepturile în gropate a școalelor naționale în privirea moșilor dăruite de Vasile Voievod și prin a mea statornică lucrare și cheltuială în curs de 18 ani s-au cîștigat la urmă trei moșii în ținutul Romanului și a patra Vălenii din ținutul Tutovei. Propun acum să adaug Casei școalelor pentru aceste 4 moșii alt fond statornic ce-i va asigura un bun venit anual și totodată va înlesni ramul învățăturilor în lucrările științifice.

Pe acest temei condițional presferez Casei școalelor, institutu tipo-litografic ce cu aducerea mașinilor și a artiștilor tehnici de la care moldovenii au învățat arta tipo-litografică și împreună cu acel institut presferez și dreptul tipăririi foilor ofiicale și altor hirtii ale Ocîrmuirii, precum și acca a tipografii sfintei Mitropolii pe termen de 7 ani a contracturilor mele din alăturatul aicea tablu și să se lămurască că acest institut primește de la visterie pe an după analogii și cu apropiere pină la 2300 galbeni, iar de la particulire peste 1000 galbeni.

În dreptul acestei presfieri Casa școalelor să-mi numere odată pe totdauna 7000 galbeni care bani ea și-i va trage de a dreptul de la Visterie în cursul contractului meu, iar cu restul ce are Visteria a-mi mai da pe an așezîndu-se institutul în Casa școalelor, va rămîne cîștigat cu un institut în valoare de 5000 galbeni și în poziție a contractului lucrărilor Ocîrmuirii pe viitorime.

Unică concesie care după toată dreptatea cer de la Onoratul Sfat este ca în privirea perderilor veterane ce mi s-au adus de ne paza condițiilor contracturilor precum jignirea privilegiului desființarea articolului al 3 din contractul din urmă, neplata la termen a banilor hirtiei. Condiția contractului jignit prin carele m-am îndatorit a da Departamentului teasuri, să fie desființat și ca tot institutul tipo-litografic să treacă în proprietatea Casei școalelor cu o mică despăgubire a perderilor însemnătoare ce mi s-au adus în cursul anilor din partea administrației.

Prin o dreaptă și înțeleaptă chibzuire a propunerilor însemnate, onoratul Sfat va asigura statului un nou venit și mă va mintui dispozițiile nemeritate, scutindu-mă a nu lăsa familiei mele spre moștenire lacrimi și compatrioților poate un motiv de compătimitire.

1850 martie 22, Iași. Scrisoarea lui Gheorghe Asachi către domnitorul Moldovei privind situația Institutului Albinei.

În 1832 am înființat institutul tipografic pentru a cărui protecție obștească Adunarea a Divanurilor adecretat un privilegiu de 15 ani. Prin cheltuieli simțitoare am adus mașini și tehnicieni prin care pămîntenii s-au desprins la arta tipografică încît astăzi avem moldoveni tipografi, săpători de litere.

Contractul încheiat cu Ocîrmuirea pentru tipărirea Foaiei satești ce a consumat multă hîrtie mi-a fost îndemn prin înființarea cele dintîi fabrici de hîrtie. Însă, fiind răzămătat pe privilegiul și pe contractul pentru tipărirea foaiei oficiale, m-am întins în cheltuielile pentru înființarea fabricii. La 1839 mi s-a răsľuit jumătate de termen a privilegiului tipografic și mi s-a luat Foaia satească din care pricină pentru a putea urma fabrica începută nevoit am fost a lua bani cu dobîndă. La 1847 am încheiat un nou contract cu Ocîrmuirea după ce am scăzut la jumătate prețul foilor satești, îndatorindu-mă după un termen de zece ani a da Departamentului fără plată o tipografie și litografie. Aceasta, însă, numai sub condiția a-mi plăti Visteria regulat anticipat banii la fiecare a șase luni, ca prin aceasta să pot asigura lucrătorilor fabricii și a plăti pe rînd datoriile împovărătoare.

Însă, nici la începutul contractului nici la 1 august 1848 cînd avea a mi se da și banii liberației hîrticii pe un an, nu mi s-au plătit, ci tocmai la 1848 în martie încît, după această dată adăogindu-se datoriile și din neîndeminarea fabricii.

Cumpărînd hîrtie pe socoteala mea mi s-a adus o pagubă de 1500 galbeni și alcătuirea ce s-a făcut prin scăderea prețului foilor satești și prin îndatorirea a inzeștra pe Ocîrmuire cu tipografie, au fost numai în sarcina mea fără a produce rezultatul pentru care am făcut asemenea fabrică, încît astă nepază a condiției din partea visteriei amenință ruina avutului meu adunat prin osteneala timp neînterupt de 37 ani.

Întru deplina încredere că sentimentul de dreptate a înălțimei voastre nu va îngădui asemenea catastrofă, cu toată supunerea vă rog ca intru a voastră înțelepciune să binevoiți a orîndui oarecare măsuri prin care institutul cel însemnat tipografic, folositor țării atît după a sale lucrări oficiale, cum și după țîntirea morală, prin vre-o combinație să poată urma menirei sale și tot odată să mă poată mîntui din acea de față a mea poziției nemeritată ca în liniște să consfințez rămășița zilelor în îndeletniciri de vre un folos patriei și întru mărirea virtuților înălțimei voastre.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice al Moldovei, dosar 198/1849, f. 10. Copie.

1850 august 14. Iași. Secretariatul de Stat al Moldovei face cunoscut Departamentului Averilor Bisericești și al Învățăturilor Publice că Sfatul Administrativ este de acord cu trecerea Institutului Albinei în proprietatea sa.

La 11 a curentei luni tratăisîndu-se de către Sfatul Administrativ în președenția domnească două jalbe ale d-sale postelnic George Asaki adresate una prea înălțatului domn și alta ștatului, atîngătoare de institutul tipografic pentru care domnul postelnic are încredințat un privilegiu de 15 ani, s-a făcut următoarea încheere:

„În privirea mijlocirei ce face d-l postelnic George Asaki cupîinse în jalbele sale undele către Înălțimea sa rezultate la 22 martie 1850 și la 26 iunie și alta către Sfat din 12 februarie 1850; Sfatul socotește Departamentul Averilor Bisericești să aibă în vedere pe de-o parte, îndatoriile d-sale postelnicului către ocîrmuire, și pe de alta, propunerile ce face și împrejurările ce au produs determinarea d-sale postelnicului întru a propune zisa concesiune și găsînd de folos entru stat a lua asupra sa privigherea atît întru a se înainta de către d-l postelnic lucrările ichezășluite prin contracturile încheiate cu Ocîrmuirea cît și pentru plata creditorilor care să

se facă treptat din veniturile contractului. Domnia sa postelnicul să pășească către această măsură până la împlinirea anilor contracturilor d-sale Asaki cu mulțumirea creditorilor, cu aceasta ca folosul ce va ști în acea curgere de vreme după plata datoriilor să fie a d-sale postelnicul Asaki, precum și în cota sa, răspundem pentru ori ce neajuns după care închipuire la împlinirea termenului contractului d-sale postelnicul Asachi. Primindu-se de către Departamentul Bisericesc în așa dispoziție întreaga tipografie și litografie ale d-sale postelnicul Asaki cu toată înzestreile după anume inventare, rămâne ca zisul Departament să facă îndestulare Departamentului Dinăuntru cu teascurile de tipografie și litografie potrivit rostirei contractului, iar d-l postelnic Asachi să rămână disponorât de această îndatorire către Departamentul Dinăuntru".

Deci subț iscălețul împărțâșind cinstului Departament această încheere, cu cinste îi alăturază și copii de pe pomenitele jalobe a d-sale postelnicul Asaki, spre mai bună lămurire de propuneri cuprinse întrinele.

Secretariatul statului,

ss. S. Sturdza

Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice al Moldovei, dosar 198/1849, f. 9, Orig.